

ÇAĞDAŞ İRFAN ŞAİRİ HÜSAMETTİN SEPTİOĞLU SANATINDA KLASİK AZERBAYCAN ŞİİRİNİN İZLERİ

*Signs of the Classic Azerbaijani Poetry in the Works of Modern Lyric
Poet Husamettin Septioglu*

Doç. Dr.Terane Heşimova AZİMKIZI*

Özet

Palu'lu şair ve yazar Hüsamettin Septioğlu (1939-2010) divan şiiri ananelerine sadık, Doğu halklarının klasik şiirinden öğrenen, etkisinde kalan çağdaş tasavvuf şairidir. Klasik Azerbaycan şiirinin rönesans döneminin şairlerinden İmadeddin Nesimi ve Muhammed Fuzûli sanatını derinden öğrenmiş Hüsamettin Septioğlu'nun sanatında insan kavramı ali-estetik değerini Allah'ın yolunda, imanda, itaatde bulur. Fuzûli sanatında gizemli kalan tasavvuf, Hüsamettin Septioğlu sanatında açıktır. Şairin şiirlerinde gözümüzün, ruhumuzun gördüğü gerçeklere okuyucunu ulaştırma isteği, Allah ve yarattıkları, dünya ve zaman, dünya ve insan kavramından yola çıkarak insan ruhunun kamilleşmesi, Tanrı'ya yakınlaşması, gözle görünen ve görünmeyen gerçeklerin idrak edilmesinin şiire dönüşü Hüsamettin Septioğlu sanatının temel özellikleridir. Palu'lu şair dünyayı ruhuna sığdırabilir, fakat insanı kainata sığdıramaz mümkün değildir diyor şiirlerinde. Nasıl ki, klasik Azerbaycan şairi, felsefi şiirin mimarı, divan şiirinin zirve ismi Fizûli'nin bile etkilendiği İmadeddin Nesimi "Bende sığar iki cahan, ben bu cahana sığmazam diyor".

Anahtar Kelimeler: Azerbaycan, Klasik, edebiyat, Septioğlu, Nesimi, Fuzûli

Abstract

Poet and writer Husamettin Septioglu from Palu 1939-2010) is a modern Sufi poet who is faithful to the Divan Poetry tradition, learning and influencing by the poetry of classical Eastern nations. Husamettin Septioglu knows the renaissance period poets of the classic Azerbaijani poetry Imamaddin Nasimi and Mohammed Fuzuli's art, and the humanity concept in his art finds high esthetic value in Allah's way. The mysterious Sufism in the art of Fuzuli is open in the art of Husamettin Septioglu. Modern lyric poet with the poems which purifying the heart, disappearing negative, cleansing the spirit, teaching the human soul to believe and to obey, elevates man to the position of Allah's caliph. The reflection of the upbringing of the human soul, the closeness to Allah, the understanding of the visible and invisible facts into poetry from the concept of Allah and His Creation, world and time, world and human, is the main characteristic feature of the Husamettin Septioglu's art.

Key Words: Azerbaijan, Classical, literature, Septioglu, Nasimi, Fuzuli

Palu ilçesi Kasımiye mahallesinde doğmuş şair ve yazar Hüsamettin Septioğlu (1939-2010) çağdaş devrin irfan, tasavvuf şairiydi. Tasavvuf, ruhu geliştirme ve hikmette derinleşme gayretidir ki, Hüsamettin Septioğlu'nun şiirlerinde olum ile ölüm arasında incelik ve derinlik aranmakla Allah'a olan aşk ve mu-

*Azerbaycan Milli İlimler Akademisi, Doğubilimcilik Enstitüsü, "Merkezi Asya Ülkeleri" Bölümü, tarana_nur@yahoo.com.tr

habbet betimlenir. Onun sanatında insan Allah'ın halifesi ve Yeryüzünün eşrefi değerindedir. Hüsametdin Septioğlu'nun şiirlerindeki mana zenginliyi, olgunluk ve ahlaki mükemmelliğin ifadesi, ilim ve dünya mevkisinde hikmet hazinesine varması şairin ruhunun edindiği elli yıllık sanat tecrübesinin göstergeleridir. Çağdaş dönemde divan şiiri ananeleriyle şiir yazan, klasik edebiyatdan bahrelenen çağdaş şairlerimiz sayı fazla değil. Ne güzel ki, Harput'dan 50 şair divan geleneklerinde şiir kaleme alıyor. Onlardan biri olan Hüsametdin Septioğlu divan şiiri ananelerine sadık, genel olarak klasik Türk şiirinden öğrenen, etkisinde kalan, tarih ve çağdaşlık arasında bu açıdan bağlantı kurmayı başaran şairdir. Döneminin koşullarından dolayı farsca yazan Orta Çağ Türk şairlerinin sanatını iyice inceleyen, öğrenen Hüsametdin Septioğlu bilindiği gibi, Arap ve Fars edebiyatını özel hocalardan tahsil etmiş ve kendini bu alanda oldukça iyi yetiştirmiştir. Şiir okuyup yazacak kadar Arap ve Farscanı iyi öğrenmesi şairin Doğu'nun klasik şiir ananelerine, Doğu şiirinin içeriğine, ayrı-ayrı şairlerin sanatının öznel niteliğine varmasına yardım etmiştir.

Bellidir ki, insan kavramı tüm dönemlerde edebiyatın, sanatın temel konusu olmuştur. Fakat klasik Azerbaycan edebiyatının rönesans gibi aydınlanma döneminde sanatsal bilinçde dünyanın yeri, fikir ve manevi değerler dünyası insan isimli merkezin çevresinde dönüyor. Rönesans dünyabakışında insan kendisini Allah'ın sadık bendesi sanmakta devam ediyor. Yanı sıra fikir, anlam semasında güneş gibi söle saçan Allah'tan başka İnsan gibi parlak bir yıldız evrenin dikkatini kendisine çekiyor. Orta Çağ sanatsal tefekküründe Allah ve ideal olanlar betimlenirdi. Rönesans dünyabakışı insanı doruklara, idrak yörüngesine yüceltdi ve bu felsefi-tarihsel süreç sanatda insan kavramını, insan problemini merkezi mevkiye ulaştırdı. Azerbaycan edebiyatında rönesans dönemi ilkin ve yetkin isimli aşamalardan oluşur. Yetkin renösans edebiyatının ünlü isimleri İmadeddin Nesimi (1369-1417) ve Muhammed Fuzüli'dir (1494-1556). Nesimi şiirinde insan sanat-estetik sisteminin değil, dünyanın merkezi, zirvesi gibi betimlenir. Nesimi şiirinde insan kavramı sanat-estetik yönünden değerlise, dini açıdan çelişki doğuruyor. Fuzüli sanatıyla rönesans devri edebiyatı insan felsefesi aşamasına ulaşır. Bu aşamayı insanın bağımsızlaşması ve kendine dönüş yolunda Allah'tan insana, mutlag ruhtan topluma, dinden tarihe doğru dönüş aşaması gibi de değerlendirebiliriz. Hüsametdin Septioğlu sanatında klasik Azerbaycan şiirinin rönesans döneminin şairlerinin sanat izleri, etkileri vardır. Nesimi ve Fuzüli sanatını derinden kavrayan Septioğlu sanatında insan kavramı ali-estetik değerini Allah'ın yolunda, nurunda bulur. Bellidir ki, Fuzüli sanatında tasavvuf açık değildir, şiirlerinin derinliklerinde saklıdır. Hüsametdin Septioğlu'nun şiirlerinde ise tasavvuf açıktır. Kalbi saf yapan, kötü huylardan temizleyen, ruhu arıtan, insan nefsinin iman ve itaat etmesini öğreten şiirleriyle insan kavramını Tanrı'nın halifesi makamına yükseltir. Şairin tasavvuf, İslam ahlakı ile süslenmekte olan şiirleri nefesine teslim olan, edepten yoksunlaşan insan evladına edep öğretir. Septioğlu şiirlerinde tasavvuf açıktır, hüzurvericidir, kulağımıza ninni söylemiş gibi akıcıdır, dinlendirir, ruhumuzu

arındırıp düşündürür. Belli ki, çağdaş edebiyatın tasavvuf edebiyatına dönüşü edebiyatda rönesans olabilir. Çünkü, tasavvuf, irfan şiirleri insanlığın yenilenmesi, Allah'ını tanımakla Allah'ın nimetlerini değerlendirmek niteliğinde. Şiirde tefekkür deryası olan Hüsametlin Septioğlu'nun irfanla zengin sanatı çağdaş dönemde Yaradanı, kendini ve dünyanı anlamak, hisetmek, Allah'a sevgile insanlığı yüceltmek açısından çağdaş şiirin gizemli aynası, yenilenmesidir. Hüsametlin Septioğlu'nun parlak hafızasıyla insani duyguların terennümcüsü olan İmadeddin Nesimi'den, Fuzûlî'den etkilenmiş insanı Allah'ın yarattığı YerYüzünün eşrefi gibi değerlendirmiştir. İnsan gücünü, akıllı insanın manevi kudretini vasıf etmekle Allah'ın kalbleri, yüzleri, gönülleri nurlandırdığını şiirlerinin temel içeriğine dönüştüren Nesimi sanatının izleri Septioğlu şiirlerinde görülmektedir. Çağdaş şair Allah'ın Nurunda insan imgesini oluşturur:

İnsanı, “eşref’ül mahlûkat” olarak tarif ederiz. Yaratılanların en şereflişi Cenab-ı Hak'kın, ‘yeryüzünde halifesi...’(1)

Kaydettiğimiz gibi Orta Çağ Rönesans edebiyatında olduğu gibi Hüsametlin Septioğlu sanatında insan Allah'ın sadık bendesidir, yaratılmışların en yücesi, Cenab-ı Hak'kın yeryüzünde halifesidir. Belli ki, teknolojinin hızlı bir şekilde geliştiği, insani değerlerin arka planda kaldığı, modernleşme, küreselleşme, kültürel uygarlığın gelişme açısından tartışıldığı, fakat bunlara rağmen insanların yaşadığı, insanlığın çökmeye doğru gittiği bir dönemde çağdaş şairin ruhu daralır, şair düşüncesi yerle gök arasında insanlığın ölmemesi için sorulara cevap arıyor, kurtuluş yolları öneriyor. Allah-Teala'nın halifesi gibi değerlendirdiği Yeryüzünün eşrefi olan insanın bu ali makamda nasıl olması gerektiği soruları şairi düşündürür:

Böylesine, kutsi bir görevi üstlenen insanın, ‘olması gereken’ yerini muhasebe ve murakabe etmeliyiz! (Nasıl Olmalıyız)(1) diyor Hüsametlin Septioğlu. Şair Allah'ın yolunu bendenin amellerinde gösterir. İnsan ömrünü “Allah’a ulaşan bir yol, “kutlu yolculuk” gibi görür, bu yolculukta Allah’tan gelen her şeyi mutluluk sanıyor: İnsan bir yolcudur...Bu kutlu yolculukta,Uymamız gereken bir çerçeve veriliyor! Olmamız gereken, ölçüler veriliyor! Hayatı güzelleştirmek, Erdemleştirmek, Ulvi gayeler yüklemek elimizdedir! Gerektiğinde,‘Çileye Selam’ duracaksınız,(1)

Erdemli, edebli insanı dünyanı güzelleştiren Tanrı yolçusu olarak değerlendiren, ulvi gayelerle yaşamayı insanlığın borcu sanan Septioğlu tüm dertler ve çilelere rağmen Yeryüzünü “tebessümünüzle” cennete döndermeği insanın manevi görevi sanıyor:

Gerektiğinde, ‘Dert kervanına’ katılacaksınız, Velhasıl, Hayata, ‘Tebessüm’ edeceksiniz! Size bakan her gözde, Size yönelecek her ayakta, Bir sıdk, bir güven, bir huzur bulsun...(1)

Dikkat edelim, Septioğlu İmadeddin Nesimi gibi insanı Yaratılmışların en şereflişi, yücesi olarak yüksek noktada değerlendirir. İnsanın kendini geliş-

tirmesi, kendini eğitmesi sonucunda her bakan gözleri güzelleştiren, sıdk, hüzür veren, kamillik zirvesine ulaşan kurtarıcıya dönüşmesi şairin kaleminde insanı nasıl görmek isteğini, Allah'ın yarattığına yüceliğin yakışmasını betimlendirir. Ve yahud “Müstezid” şiirinde şair Allah sevgisinin nurunda aydınlanan insanın sevmeyi, gönlünü sevgiyle arındırmasını Allah'ın insana yakıştırdığı yüce duygu gibi “İnsana sezadır”, aksi-taktirde Allahını unutarak gönül kıran, gönül incilden insanı insanlığa ceza gibi değerlendirir:

Aşkın edeb-i gönülde bir hüsnü vefadır
İnsana sezadır
Gönül kadri bilmeyene meyletmek hatadır
Gönüle cezadır
Vuslatını görse gönül ne hoş bir sefadır
Biçilmez pahadır (2; s.1)

Ruhunu Allah'a teslim etmeyi, “hoş bir sefa, biçilmez baha” gibi gören şairi insanın manevi gücünü Allah'tan aldığını, İlahi aşk için gam çekmemizi mükafat sanıyor:

Sanmayın râh-i aşk da gam çekmemiz cefadır
Güç veren Hûdadır
Hab-i gafletindir gönül kalk vakti sebadır
Kabulü duadır
“Müstezad” şiiri (2; s.1)

İnsanı YerYüzünün eşrefi sanmakla gizemli bir şekilde Allah'ın suratını oluşturan Nesimi'nin, tüm sanatı, her mısrası, her kelimesi “mutlag Dost”ün eşliğinde yazılan, Allah sevgisinde nurlanan İlahi Aşk şairi Muhammed Füzüli'nin sanatından etkilenen Hüsamettin Septioğlu'nun doğal bir çiçeği betimlendiren mısrasında bile Yüce Allah sevgisini yansıtıyor. Şairin klasik Azerbaycan şiirinden bahrenmesi kaleme aldığı şiirlerde açıkça hiss olunur. Palu'lu şair dünyayı ruhuna sığdırabilir, fakat insanı kainata sığdıramanız mümkün değildir diyor şiirlerinde. Nasıl ki, klasik Azerbaycan şairi, felsefi şiirin mimarı, divan şiirinin zirve ismi Füzüli'nin bile etkilendiği İmadeddin Nesimi “*Bende sığar iki cahan, ben bu cahana sığmazam diyor*”(3; s.26). Yahut Füzüli'nin *Aşk imiş her ne var âlemde, ilm bir kıl u kâl imiş ancak*-(6; s.56) söyleyerek insanlığın ve Allah'a sevginin herşeyin ötesinde dayandığını belirtmesi Hüsamettin Septioğlu sanatının temel özelliğine dönüşür. “Şerh edilse yâr ahvali varaklara sığmaz, Bir gönüle sığan ol yâr eşyalara sığmaz”(1; s.1) söyleyen şair Allah'a olan sevgisini hiçbir yazıya, betime sığmadığını, gönlünün hakimi olduğunu beyan ediyor.

Şairin şiirlerinde gözümüzün, ruhumuzun gördüğü gerçeklere okuyucunu ulaştırma isteği, Allah ve yarattıkları, dünya ve zaman, dünya ve insan kav-

ramından yola çıkarak insan ruhunun kamilleşmesi, Tanrı'ya yakınlaşması, gözle görünen ve görünmeyen gerçeklerin idrak edilmesinin şiire dönüşü Hüsametlin Septioğlu sanatının temel özellikleridir. Bunlara dayanarak söyleyebiliriz ki, Hüsametlin Septioğlu bir irfan şairidir. Tüm tasavvufçular her zaman irfan ve marifete büyük önem vermişler. Septioğlu da şiirlerinde ruhları günah ve kötülük kirinden arındırmak, vicdanları Allah nurunda aydınlatmak amacı irfana dayanıyor. Şair, “İnancımız, “Her insan bir âlemdir” diyor! Septioğlu insanlığın sahib olduğu manevi mirasları gelecek kuşaklara aktarma yollarını arıyor. Şair “Kalmamış” gazelinde dünyanın zorluklarından yorulmuş ruhunun, aşktan eser kalmamış gönlünün, yarası dolub-taşan sinisinin resmini çiziyor şiir kalemiyle. İnsanlar yaşıyor, fakat insanlığın öldüyü bir dönemde insanın insana değer vermemesinden şikayetlenen Septioğlu

Nevres o gülü sordum piri muğana bir gün

Ah çekip dedi bezme değer veren kalmamış (5; s.1)

diyor. Şiirin sonunda divan edebiyatına, irfana heves etmeyen, basite yürüyenlere işaret ederek:

Divan edebiyatı ehli irfan ürünü

O günkü şairlere bu gün rağbet kalmamış,

İnci tanesi gibi Nakşi olsa sözlerin

Mana mefhumu bilip takdir eden kalmamış (5; s.1)

yazıyor. Diğer bir şiirinde sanki tüm sanatının temel özelliğini betimlendirir şair:

“Nakşî durur ahdi vefa sözünde Ondan başka dostu olmaz gönlünde

söyleyerek sözünün değerini, vefasını, dürüstlüğünü Nakşî'ye bağlıyor, dili deprenmeden ruhunun Allah nurunda nurlanmasından, ruhunun sessiz zikrinden bahsederek “Dil deprenmez zikrederim kalbimde, yürürken ben sahrayı aşk içinde” söyleyerek gönlünü Allah'a teslim etmekle, tüm düşüncesini, ruhunu, duygularını Tanrı sevgisinde eritmekle geçtiği ömür yolunu İlahi aşk sevdasını yansıtır.

Divan edebiyatı türünde şiirlerden oluşan “Gönül Bağı Nakşi'den Şiirler” adıyla 2004 yılında ve ardından 2005 yılında “Gönül Bağı -Nakşi'den Şiirler 2”, 2008 yılında da “Gönül Bağı-Nakşi'den Şiirler 3” (4; 328.s) adlı kitabını çıkaran Hüsametlin Septioğlu biyografi ve otobiyografi tarzında da “Palu ve Şeyh Ali Sebtî Hazretleri” adlı kitabını da bastırıştır. Aynı zamanda “Ece” dergisi, ayrı-ayrı şiir dergilerinde ve antolojilerde okuyucularının görüşüne gelen şair divan tarzında şiir yazmasıyla, tasavvuf şiirine dönüşle edebiyatda Allahla insan arasında bağlantı oluşturmakla, çağdaşlığın ihtiyacı olan marifet, irfan getirmekle çağdaş şiire yeni bir nefes, ilham, nur getirdi. Büyük Yahya Kemal “Şiir dilin özüdür, kokusudur, lezzetidir, musiki kabiliyetidir yahut bunlardan doğan hususi bir şekildir” diyor. Evet, bu şekilde gonullere, akıla, duygulara, psi-

kolojiye hitab etmek, etki göstermek, arkandan götürmek daha kolaydır, daha faydalıdır. Hüsamettin Septioğlu sanatı günümüzde insanların yaşadığı, insanlığın ölmeye doğru gittiği bir dönemde tüm kuşakların manevi ihtiyacıdır. Septioğlu sanatı ruhların Allah sevgisile tazelenmesinde, kendimizi kendimize göstermede, maneviyatımızı yad etkilerden korumada, nefsimize dur deme de eğitim alacağımız edeb, marifet, irfan okuludur.

Kaynakça

BEDRETTİN KELEŞTEMİR, *Dinledikçe Dinlendiren Mısralar*, gunisigazetesi.net , 26.07.2018

GİYASETTİN DAĞ, *Hüsamettin Septioğlu'nun Ardından*, giyasettindag.blogspot.com 28.07.2018

İMADEDDİN NESİMİ. *Seçilmiş Eserleri. İki Ciltde. I cilt*. Bakü, "Lider neşriyat", 2004, 336 s.

HÜSAMETTİN SEPTİOĞLU, *Gönül Bağı "Nakşi'den Şiirler"*, Öz Tuğra Yayınevi, 2004, 328 s.

HÜSAMETTİN SEPTİOĞLU, www.biografya.com, 28.07.2018

Hoşgeldiniz-Manilerimiz-Hoşgeldiniz.<https://serkanbahçesi.tr.gg>, 25.06.2018

MUHAMMED FUZÜLİ. *Gazeller*. Bakü, Şark Gerb Yayınevi, 400 s